Не віриться Ігоркові, що їхня річка Конотоп була повноводою. Зараз у ній горобцеві по коліна! А дідусь каже, що колись Конотоп боялися вбрід переїздити, отакий він був глибокий, а дно споконвіку мулисте... Через те й назву таку річка дістала.

Зараз Конотоп обмілів, береги лепехою і стрілолистом затягло, вже й ряска до середини добирається, а це, знав Ігор, недобра прикмета — вода стає непротічною.

Хлопці, правда, знайшли одне глибоке місце й зробили там купальню. Однак і там вода сягала не вище грудей. А як кортіло розігнатися й шубовснути в річку! Та де?

Позаторік приїздили в село меліоратори. Це ті, що поля обводнюють, а болота висушують. Пропонували Конотоп на канал перетворити, щоб з нього воду брати для штучного зрошення.

— Рибу розведете, водну станцію побудуєте! — заохочували-голову колгоспу. Та Петро Васильович не погодився:

— Річки не стане зовсім, і луки висохнуть, а вони у нас багаті...

Тоді ж спорядив голова колгоспу до Києва вчителя біології Івана Михайловича.

— Дізнайтесь у вчених,— сказав,— як Конотоп врятувати.

Недовго й їздив Іван Михайлович, а як повернувся — одразу ж до Петра Васильовича.

— Береги треба обсаджувати деревами й кущами, за джерела братись!

— Тоді за діло! Складайте план роботи. Коштів не пожаліємо! А в неділю людям про все розкажете! — рішуче мовив голова.

У неділю до клубу зійшлося майже все село. І старим, і малим, виходить, не байдуже, що з річкою буде. Іван Михайлович порозвішував карти, схеми різні. Розповів, звідки Конотоп витоки бере, які джерела його водою поять, від чого ті джерела замулюються, яка роль зелених насаджень у зміцненні берегів та збереженні вологи. Про це всі начебто і раніше знали, та не до всіх доходило, що все ось так взаємопов'язане, що рівень води в річці, приміром, залежить від якогось джерельця, яке від неї, може, за кілометр…

Береги обсадили ще восени. І суботники були, і недільники... В левадах, які доходили до берегів, що хто хотів, те й садив, а на колгоспній території — верби та осики. Петро Васильович настояв: і дешево, мовляв, і швидше виросте.

Школярі всерйоз зайнялися пошуками джерел. Старі люди допомагали в цьому. Ігорів дідусь Іван Хомич пригадав, що на їхній леваді колись була гарна криничка, а згодом замулилась, краї обвалилися...

Ще взимку діти разом з Іваном Михайловичем склали карту джерел. Діючі позначили голубими кружальцями, а ті, що замулилися, хотіли помітити чорними, та староста біологічного гуртка Петько Трохимчук заперечив:

— Краще червоним. Таким кольором у "Червоній книзі" рідкісні звірі та рослини помічено. Червона фарба — сигнал тривоги. Ось ми і вдаримо на сполох — будемо джерельця рятувати!

Як було з ним не погодитись?

Невдовзі сталася ще одна подія: в районній газеті з'явилася стаття про добрі діла гуртківців. А від редакції така примітка: "Державної ваги справу розпочали в Грушках. Люблять жителі цього села рідну природу. Закликаємо всіх трудящих, учнів району підтримати корисне починання. Зробимо наш район квітучим парком!"

...Дідусеві ніколи. Хоч і на пенсії давно, а все на колгоспному дворищі товчеться. Хтось на роботу не вийшов — Іван Хомич за нього! Скільки бригадир не запрошував дідуся піти в сторожі, той не погоджувався: відпрацював, мовляв, своє, пенсію маю, а ось там, де найпотрібніше, сам допоможу.

Сьогодні Ігорьок встав раненько, зирк у вікно — дідусь під повіткою нарубані дрова на зиму складає.

— Дідусю! — відкрив Ігорьок вікно.— Ходімо до кринички, пора джерельце розчищати.

— Давно б треба! — погодився дідусь. На ньому біла лляна сорочка (інших не носить!), штани-джинси, заправлені в ялові чоботи.— Так роса зараз, гляди, яка, а твої чобітки десь у коморі!

— Не боюсь я роси! — Ігор радий, що не проспав.— Бабуся каже, що користь од роси велика. І влітку, як тепло, треба босоніж по ній ходити. Ось так! — стрибнув з вікна й рішуче ступив у сивий від роси спориш.

Думав, що холодно, аж роса така приємна, немовби на килим пухкий ступив.

— Ну, якщо ти такий молодець,— усміхнувся дідусь,— тоді ходімо в береги! (Так він називав леваду.)

Неширокою стежкою, обсадженою смородиною і квасолею, йшли вони вниз. Ігор закачав штани й сміливо ступав за дідусем. Час від часу

той зупинявся, гладив онука по білій голівці. Мовчали. Тільки раз відстав від дідуся Ігорьок. Побачив у гудинні світлобокого соковитого огірочка, вирвав, витер долонею і захрумтів. Смакота!

У кінці городу дідусь прихопив лопату: бабуся залишила, коли молоду картоплю копала.

Ось і береги. Город від лук відділений вербами. Уже на Ігоревій пам'яті, як дідусь настромляв кілків, а вони пустили коріння й вруняться зараз кучерявими кронами. Тепер у них сороки полюбляють ховатися. Ігор нерідко виганяє їх звідси, щоб бува не покрали курчат на дворищі. Вони, курчата, інкубаторні, без квочки, тому-то охороняти їх, крім Ігоря, нікому. А ще у вербах вивільга буває, її Ігорьок не чіпає: знає, що це птах корисний. І цікавий: перед дощем нявкає по-котячому!

За вербами кущі: калина, бузина, порічки, а то й просто верболіз. На ньому в'ється ожина. Ігор любить ці кисленькі ягоди, та зараз їх ще немає — тільки зав'язалися... Цвітуть і трави на леваді. Он їх скільки: і голубим цвітуть, і білим, і рожевих квітів багато. А над ними вже темніють високі суцвіття кінського щавлю. "Корова не їсть такого щавлю, звів би його!" — не раз казала бабуся дідусеві. У дідуся ж інша думка. "Нехай проізростає все, що насіялося! — сердився.— Я ось чув, кінський щавель — трава лікарська, знімає біль в животі, кров зупиняє... Нехай росте!"

Блищить луг міріадами росяних крапель. Прямо подивишся — блакитним сяє, відхилишся — голубим світиться, присядеш — рожевим заблищить. Павутина мереживом висить на кущах.

Дідусь присів навпочіпки над заглибинкою, де колись криниця була. Біля неї молода вербиченька віти розпустила, — така зелененька, свіжа-свіжа. Так і хочеться погладити Її листячко.

— Гарна була криничка,— мовив дідусь.— Це ж не так давно стали у нас на горі колодязі ставити, а раніше,— з діда-прадіда — ось із цієї кринички брали воду. Така була щедра, скільки не бери — повна! А вода смачна — що з усього кутка люди ходили. Навіть взимку не замерзала. А ось тут, збоку від неї, струмочок збігав у луки, узбіч нього завжди щось кущилось, зеленіло, цвіло аж до морозів. Ну, онуку, спробуймо!

Потер долоні, хекнув, зняв лопатою шматок дерну, обережно поклав його землею догори. Запручалися, заметляли безокими головами дощові черв'яки, та дідусь на них не зважав, копав далі. Як заглибився на штик лопати, щось стукнуло. Дідусь обережно вийняв знахідку.

— Кухлик! Та це ж той кухлик, що бабуся для людей ставила воду пити!

Ігор узяв кухлик. Трохи вищерблений, але цілий полив’яний кухлик немовби і в землі стільки не лежав — враз заблищав веселкою. Хоч зараз пий з нього!

— Чи ж не витекла вода? — копавсь дідусь далі.

— Як це? — не зрозумів Ігор.

— І таке буває, — розігнувся дідусь. Обличчя в нього пашіло, очі блищали молодо і завзято. — Билося-билося джерельце, щоб на світ вирватись, а тоді звернуло кудись убік, і шукай вітра в полі!

— Дідусю! Давайте ще я покопаю! — попросив хлопчик.

— Копай! — дав йому лопату Іван Хомич, а сам узяв кухлик і задумався. Тоусмішка набігала на обличчя, то він хмурився, напевне, пригадуючи…

Несподівано лопата знову у щось ударилась. Тільки не так, як у дідуся, а мов об дерево.

— Дитинець! — сказав дідусь. — Так називається зруб у криниці. — Він забрав у Ігоря лопату й почав вибирати трухляві цямрини, аж сорочка на спині потемніла від поту.

Іван Хомич зробив канавку, якою вода стікатиме до річки. Земля у нього під ногами стала вологою, з’явилися сирі, обтягнуті пліснявою цямрини. Нарешті дідусь виліз із ями.

— Житиме, онуку, джерельце!

Ігор заглянув униз і побачив, що на дні потроху збирається вода.

— Втомилися? Далі я копатиму!

— Е, хлопче, тепер туди без чобіт не можна — вода холодна, ще застудишся.

Дідусь згори підрівнював лопатою стінки колодязя, а тоді викидав опалу землю, розчищаючи дно.

— Тепер нам треба новий дитинець зробити, щоб джерельце не засипало землею. Тільки не тратимо на це дерево, а сплетемо лісу.

Наламали в густих вербах довгих лозин. Дідусь складним ножем, який завжди мав при собі, загострив кілки, забив їх у землю і почав плести напівкруглу лісу. Ігор дивився, як дідові міцні, жилаві пальці гнуть лозу, як старанно припасовують її одну до одної, так що й щілини не лишається.

— Може, кору з неї зняти? — хотілося бути чимсь корисним.

— Ні, так ліса буде міцніша!

Вже не раз чули, як згори лунало:

— Хлопці! А йдіть-но снідати!

Це бабуся їх кличе. Ігор хотів іти, так дідусь заперечив:

— Підемо, як криницю впорядкуємо!

Ігор дивився, як під лопатою діда потроху, а тоді все швидше збиралася вода. Спочатку каламутна, а згодом посвітлішала, струмочком почала збігати на луки… Нарешті дідусь закінчив роботу, обережно витяг із землі кілочки, вставив лісу в криничку. Минуло кілька хвилин, вода знову стала чистою-пречистою. Дно просвічувалося, як крізь скло.

Дідусь узяв кухлик, вимив його у стримочку, а потім наповнив ущерть криничкою водою, подав Ігорю.

— Пробуй!

Ігор пив смачну холодну воду й радів, що криничка знову ожила. Дідусь і собі набрав води, а тоді ще наповнив кухлик і усміхнувся:

— Отепер — снідати!

Коли увійшли у двір, бабуся хотіла на них нагримати, та як побачила кухлик, аж руки до грудей притисла.

— Леле! Невже наш кухлик? Де взяли?

У відповідь дідусь подав його бабусі. І як тільки він доніс кухлик, вщерть наповнений водою? Бабуся ковтнула раз, вдруге...

— Криницю одкопали? — заблищали на її очах сльози.— Які ж ви молодці!

— Онуку дякуй — його ініціатива. А де наш сніданок? Думаю, ми його заслужили!

...Швидко спливають дні влітку. Джерельце, немовби дякуючи, що звільнили його від земляних пут, струмувало все дужче й дужче, і хоч літо видалося спекотним, трава на леваді зелено буяла, аж поки дідусь скосив ЇЇ на сіно. А тоді знову відросла, не те що на сусідній леваді.

Часто бігав Ігорьок до купальні друзів.

— Розкопали свої джерельця? — питав у них.

— Аякже! Тільки чому у річці води не більше? — чудувалися ті.

Одного разу застали вони біля річки Івана Михайловича з Петьком Трохимчуком. Ті щось виміряли й записували. Діти до них:

— Чому в Конотопі води не більшає?

— Як не більшає?—здивувався Іван Михайлович. — Ану, Петю, діставай свій кондуїт [1].

Петько повагом розкрив планшетку, вийняв звідти товстого зошита з прив'язаним до нього олівцем.

— Минулого літа, а воно, пам'ятаєте, було дощове, рівень води в цьому місці досягав одного метра десяти сантиметрів. Сьогодні ж,

незважаючи на спеку, тут глибина один метр п'ятнадцять сантиметрів. А ви кажете, води не більшає!

— Теж мені радість! — крикнув хтось із дівчаток.— Що ті п'ять сантиметрів!

— Не кажи! — промовив Іван Михайлович.— Осушити річку легко, а ось "вилікувати" її важко: десятки років треба на це. Так що, друзі, набирайтесь терпіння! А тепер ходімо до школи, там ми з Петьком нову карту джерелець склали, будемо червоні кружальця на сині переробляти. Певне, є серед вас такі, що вже впорядкували джерельця?

Діти юрмою гайнули до школи.